

במקום אפילוג

וגר זאב עם כבש

בפרולוג, בתחילת הספר, הוצגו שלושה מפתחות להבנת המעשיות העתיקות "הזאב והגדיים" ו"שלושת החזירונים". ניתוח המעשיות התבסס על הנחה שהן מייצגות ומתארות דינמיקות, המאפיינות את רמות הארגון הראשוניות בנפש האנושית. אלו משותפות לנו ולבעלי-חיים (הנחה שהוסברה במהלך הספר).
שלושה מפתחות הוצעו להבנת המעשיות:

1. בעלי חיים בכלל מייצגים את רמות הארגון הראשוניות של הנפש (תחושות גופניות ואמוציות).
2. הבית מייצג את מקום מגוריו של הסובייקט - בעיקר את המרחבים הנפשיים היותר מוכרים וידועים לו.
3. 'הזאב', או חיות מאיימות אחרות, מייצגים את 'האיום' (שחודר לנפשו חסרת ההגנה של התינוק).

מפתחות אלה מאפשרים הבנה, פירוש והסבר לאחד המקרים היותר מוזרים, שתועדו אי-פעם בספרות המקצועית.
המקרה חותם את ספרו של ליינג קולה של החוויה (1991): מטופלת, שבצעירותה הייתה יפהפייה ובעלה הוקסם ממנה בשל כך, אבל פרט לזה לא היה ביניהם ולא כלום. במהלך השנים גילה הבעל שהעדפתו המינית מכוונת לגברים, והם הסכימו ביניהם שכל אחד מהם ילך בדרכו-המינית, אך הם יישארו יחד ויביאו ילד לעולם. אחרי שנים רבות נכנסה האישה להריון מגבר אחר, לא גילתה זאת לבעלה, הילד נולד מפגר והבעל התמוטט. היא מצאה מפלט בפרשיות אהבים אחרות, רומנטיות וסוערות, אבל בראשית שנות הארבעים לחייה, באה עליה בחטף תקופת הבלות, ותוך זמן קצר הפכה לאישה מזדקנת שכל יופייה נמוג. מכאן ואילך היו חייה ריקים, חסרי משמעות והיא הרגישה חסרת ישע. ואז, לפתע, באחד הימים התמלאה בפרץ של אהבה גדולה, ובסערת נפש עצומה עסקה בהפצתה של האהבה בעולם כמזור לכל הקשיים והתחלואים

האנושיים. כעבור כמה ימים אושפזה ואובחנה כמאנית, קיבלה טיפול בתרופות הרגעה וחשמל, והבריאה. עם זאת, היא הייתה מיואשת והרגישה שכביכול היא מתה. היא קיוותה שהחיים, הכוח והאהבה ישובו אליה, אבל אם יאשפזו אותה שוב בגללם היא לא תוכל לעמוד בכך. בתקופה זו התחילה להיפגש עם ליינג, שלדבריו – בעיקר הקשיב לה.

ההתנסות (המתוארת בספר) התרחשה ביום שישי הטוב שלפני פסחא, בביתה הכפרי המבודד, שעה שהכינה את עצמה לשהות בו מספר ימים לבדה. אחר הצהריים, כששוטטה בביתה ללא מטרה, התחיל להשתלט עליה כוח פנימי. עמדו לרשותה שניות אחדות להחליט אם להתנגד לכוח או 'להניח לזה לקרות'. היא החליטה לזרום עם ההרגשה ונסחפה בשלווה לסדרת התרחשויות שלא היה לה אז שום מושג לשם מה קרו: היא הלכה לחדר השינה, נטלה שמיכה והתקינה מתחת לשולחן האוכל מרבץ (כמו לכלב), פשטה את בגדיה והפכה לכלב-צייד. היא התחילה ללכת על ארבע, רחרחה את דרכה למרתף, הצטנפה ערומה באחת מפניותיו בין החולדות, ונרדמה. היא איבדה כל תחושה של זמן. בחושך רחרחה את דרכה לעליית הגג, הניחה את כפותיה על החלון ויללה לירח. אחר כך שבה למרתף, התכרבלה בפינה ונרדמה. כך חזרה על אותה התנהלות כמה פעמים. לקראת סוף הלילה באה בחרוץ למרבץ מתחת לשולחן במטבח, התכרבלה בתוכו, ונרדמה אפופה בתחושת חמימות. כשהתעוררה בבוקר יומו השני של החג, הייתה אישה עירומה, מכורבלת בשמיכה מתחת לשולחן. היא רחצה את גופה, התלבשה וחשה שהכול בסדר. אחרי האפיזודה הזו היא הרגישה כאישה רגילה, לא התנהגה יותר בהגזמה וחייתה חיים פעילים ומעשיים.

ליינג אינו מפרש או מסביר התנסות מיוחדת ומוזרה זו וספק אם יש תיאוריה או גישה פסיכואנליטית שמסוגלות לכך. עם זאת, הוא מציין שיש שיטה בשיגעון הזה: כל האירוע מתואם היטב עם הזמן (פסחא כסמל של מוות ותחייה) ועם דרישות החיים (למרות שלא היה לה מושג מה יקרה – הכול תוכנן מראש, עד הפרט האחרון, והופק באופן מיומן). להתבוננות זו שלו אפשר להוסיף נקודה נוספת: נראה שהיה משהו בקשב של ליינג כלפיה, שאפשר לה להעמיק ולהרחיק לכת עם עצמה למחוזות נפש כה ראשוניים.

נחזור ל'מפתחות' שהוצגו קודם, ונבחן בעזרתם את הדינמיקה הנפשית, הטמונה ביסוד ההתנסות של האישה ככלב-צייד.

1. בעלי חיים כמייצגים את רמות הארגון הראשונות בנפש: האישה הרגישה והתנהגה באופן ממשי במשך כמה ימים כמו חיה לכל דבר, היא לא חשבה שהיא כלב צייד אלא הייתה כזו. באותו זמן לא הייתה פסיכוטית, אלא שרויה בסוג של התכנסות עמוקה, ויכולת לחוות את עצמה מחדש במצב נפשי ראשוני לגמרי. כל הפונקציות הנפשיות האחרות (הגבוהות יותר) היו משותקות ומושעות.

2. הבית כמייצג של הנפש: האישה שוטטה ככלב צייד בבית כולו, מהמרתף ועד לעליית הגג, גם באזורים שלא נהגה להיכנס אליהם כלל. המשמעות היא, שההתנסות אפשרה לה לנוע באופן חופשי בכל המרחב הנפשי שלה. כלב-הצייד מייצג ומתפקד כאן כ'סובייקט אוטונומי' (במעשייה, הגדיים הם אותו 'סובייקט', אך שם הוא נאלץ להסתתר וגם נבלע ברובו על-ידי הזאב).

3. הזאב כמייצג איומים שחדרו למרחב הנפשי: זהו מוקד החוויה של האישה ככלב-צייד. ליינג אינו מספק פרטים אנמנסטים על חייה של האישה לפני נישואיה. עם זאת, מתיאור מצבה הנפשי ניתן להעריך שהיא לא מצאה דרך לבטא את עצמה – אלא רק כאישה יפה ומושכת. כאשר אבד יופייה, היא איבדה את המשמעות והמשמעות לחייה. איום ראשוני בחייה (שמיוצג על-ידי הזאב במעשייה) האפיל, חנק או שיתק את ה'גרעין האוטונומי' שלה (שמיוצג על-ידי הגדי). לפיכך, לא התאפשר לה למצוא דרכים חלופיות לביטוי עצמי. סוג הטירוף שלה מרמז שמאחורי התנהלותה כאישה יפה ומושכת, מסתתר צורך עמוק באהבה שלא קיבל מענה אמיתי.

אם ננסה לחבר ביצור אחד תכונות של 'גדי' עם 'זאב', אחת האפשרויות היא שהיצור יהיה 'כלב צייד': הגדי מייצג משהו ראשוני, לא מפותח, חלש, זקוק לחסות והגנה ושייך לזן מועיל וביתי. הזאב (כאיום חיצוני שחודר לנפש) מייצג משהו פראי, שחור, מאיים אבל גם חזק, עצמאי ומסוגל להתמודד עם נסיבות החיים כלב-הצייד מייצג חיה מועילה, ביתית ועם זאת גם חזקה ועצמאית, וכזו שיכולה לפעול באופן חופשי במרחב הפראי של היער. החוויה וההתנסות הייחודית של האישה אפשרו לה ליצור מיזוג וחיבור בין שני מרכיבים/סובייקטים נפשיים: בין תכנים עוינים ומשתקים

(הזאב) לבין הגרעין המשותק והמאויים (הגדי). כלב-הצייד מייצג בהקשר זה את המיזוג שמרגע שנוצר ונחווה כחיבור שלם נפתחה בפניה האפשרות לחיות חיים רגילים.

במונחים של פרויד אפשר לומר, שהיא הצליחה להגיע למקום שהוא עצמו סבר שלא ניתן להגיע אליו כלל – 'למה שאבד'. במונחים של לאקאן היא הייתה ב'ממשי'. במונחים של באלנט היא הופעלה ופעלה מתוך 'אזור היצירה'. אבל רק דרך עיני המעשייה ניתן לראות באופן מובחן ומדויק הרבה יותר את המתרחש באותו זמן בנפשה של האישה: הזאב והגדי כאן אינם מטאפורות, אלא הדרך בה הנפש עצמה מסמנת את מה שפועל בה. כלב-הצייד אינו מטאפורה או ביטוי לפיצול נפשי פסיכוטי: באותם ימים היא הייתה שלמה לגמרי ככלב-צייד. משם הייתה מסוגלת להתעורר ולחזור לחייה כאישה מאורגנת ומאוזנת, כפי שלא הייתה מעודה. משהו בנפשה אפשר לה למצוא כמעט בעצמה (ובתמיכת ההקשבה של ליינג), דרך לבטל את התכנים הזרים שחדרו למרחב הנפשי שלה בראשית חייה, ולאפשר ל'סובייקט האוטונומי' שלה לפעול באופן חופשי. היא עשתה זאת על-ידי מיזוג של מאפייני האיום עם מאפייני הסובייקט האוטונומי: הזאב והגדי הותכו לישות אחת בטרנספורמציה המשותפת שלהם לכלב-צייד.

ליינג העריך, שהכוח שהוביל לפריצת הפסיכוזה הוא אותו כוח שהוביל גם לריפוייה. בפסיכוזה שלה האמינה האישה שהאהבה היא מרפא לכל האומללות בעולם. כנראה שהיא ראתה לנגד עיניה מצב בו האהבה מחברת בין כל האנשים, ועל-ידי כך מבטלת את הסיבה לאומללות. גם בפסיכוזה שלה – וגם כאישה יפהפייה ונחשקת – היא הייתה לבד. ככלב-צייד היא הגשימה להלכה ולמעשה את הביטוי התנ"כי, המסמל את השלום והאהבה האולטימטיביים של אחרית הימים: "וגר זאב עם כבש". הצורך שלה באהבה מצא/יצר את המענה שלו בתוך עצמה.